

СОЦІАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Євген Ніколаєв

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Традиційна характеристика міжнародної економічної безпеки (МЕБ) ґрунтується на оцінці впливу на функціонування економіки тих міжнародних процесів, в яких бере участь держава. До міжнародних аспектів економічної безпеки включають реалізацію національних економічних інтересів, експортно-імпорту динаміку, інвестиційну діяльність і міграцію капіталу, зовнішні позики та заборгованість, інтеграційну активність держави, міграційні процеси та «відтік мізків», технологічний обмін та ін. [1, с. 395-495].

В той же час, за виключенням міграційних процесів, міжнародна економічна безпека в явному вигляді не включає оцінку соціальних параметрів економічного розвитку. З одного боку, це логічно, оскільки соціальні проблеми належать до сфери внутрішньої політики держави і не перебувають під прямим впливом зовнішньоекономічних зв'язків країни. З іншого боку, роль людини в економіці, соціальні аспекти її добробуту останнім часом привертають все більшу увагу дослідників економічного розвитку. Людський та інтелектуальний капітал, економічна роль людини в постіндустріальних умовах, соціалізація і гуманізація економіки, людський і сталий розвиток – контексти дискусій, яких три десятиліття тому не існувало і які сьогодні є загальноприйнятими. Ці проблеми вивчаються багатьма міжнародними організаціями та науковими спільнотами. Низка міжнародних рейтингів сфокусована на оцінці рівня соціального прогресу країн, дозволяючи здійснювати міждержавні порівняння досягнень країн у забезпеченні гідного рівня життя населення.

Тому включення соціального виміру до методик оцінки стану МЕБ уявляється цілком доцільним. З цією задачею пов'язані два питання. По-перше, соціальні параметри слід визначити у координатах, що задаються загальною методикою аналізу економічної безпеки, а саме, через характеристику пов'язаних із ними інтересів, викликаних ними загроз, критеріїв та граничних (порогових) показників безпеки. По-друге, необхідно забезпечити можливість міжнародних зіставлень визначених таким чином соціальних параметрів.

Найбільш відомі два підходи до міжнародного аналізу впливу соціальних параметрів на безпеку суспільства. Першою є концепція людського розвитку у версії ПРООН. Індекс розвитку людського потенціалу як ключовий соціальний показник, що розраховується цією організацією, визначається на основі трьох параметрів – ВВП на душу населення (відбиває середній рівень матеріального добробуту людей); рівня освіти; тривалості життя (параметр віддзеркалює стан системи охорони здоров'я). Цей підхід дозволяє порівнювати прогрес країн у двох основних соціальних площинах – наданні освіти та охороні здоров'я. Його недоліком є звуження, зведення соціальної сфери до лише двох її складових. Тому ПРООН у Доповіді про людський розвиток за 1994 р. запропонувала концепцію «людської безпеки» [2].

Людська безпека визначає сім напрямів забезпечення гідного життя людини: 1) економічна безпека – забезпеченість людини достатніми доходами; 2) продовольча безпека – доступ всіх людей до питної води та продуктів харчування; 3) безпека здоров'я – захист від захворювань, доступ до медичного обслуговування; 4) екологічна безпека – захист від забруднення навколишнього середовища; 5) особиста безпека – захист від фізичного та психологічного насильства, злочинів; 6) суспільна і культурна безпека – стійкість культурного різноманіття, суспільних цінностей та зв'язків, відсутність міжетнічних конфліктів; 7) політична безпека – захист основних прав і свобод людини і громадянина. Аналітичними проблемами цієї концепції є відсутність кількісних показників для більшості із наведених вимірів безпеки та невизначеність їх порядку пріоритетності.

Другим варіантом бачення ключових міжнародних задач у соціальній сфері є «Цілі розвитку тисячоліття» [3], сформульовані ООН у 2001 р. як нагальні завдання, що їх необхідно вирішити до 2015 р. Визначено вісім таких цілей: 1) ліквідувати абсолютну бідність та голод; 2) забезпечити загальну початкову освіту; 3) забезпечити гендерну рівність; 4) скоротити дитячу смертність; 5) поліпшити охорону здоров'я матерів; 6) боротися із поширенням ВІЛ-інфекції/СНІДу, малярії та інших важких хвороб; 7) забезпечити сталий розвиток довкілля; 8) сформувати глобальне партнерство заради розвитку. Для кожної цілі визначено конкретні кількісні параметри, що свідчитимуть про її досягнення. Разом з тим, загальносвітові цілі адаптуються під ситуацію у кожній країні. Наприклад, перед Україною не ставиться завдання забезпечення загальної освіти дітей.

Проблемою цього підходу є спрямованість на забезпечення тільки мінімальних соціальних параметрів, отже, ігнорування середнього «зрізу» соціального життя країни. Інша його особливість полягає у фокусуванні на загрозах, зменшення або усунення яких розглядається як інтерес суспільства, в той час як загальна методика аналізу рівня безпеки ґрунтується на протилежній логіці: спочатку визначаються інтереси суспільства, а потім досліджуються загрози, що заважають їх реалізації. Отже, готового варіанту включення системи соціальних параметрів до аналізу МЕБ наразі немає, натомість вже зрозуміло, які основні елементи мають бути покладені в основу вирішення цього питання.

Література

1. Система економічної безпеки держави / [О.С.Власюк, А.І.Сухоруков, І.В.Недін та ін.]; під заг. ред. А.І.Сухорукова / НІПМБ. – К.: ВД «Стилос», 2009. – 685 с.
2. Биктимирова З. Безопасность в концепции развития человека // *Общественные науки и современность*. – 2002. – №6. – С. 135-142. – Режим доступа: <http://goo.gl/UGTEX>.
3. Цели развития тысячелетия. – Режим доступа: <http://goo.gl/n4VXO>.